

X 317733

Magyarország madáratlasza

Bird Atlas of Hungary

A kötet szerkesztői:

Szép Tibor, Csörgő Tibor, Halmos Gergő, Lovászi Péter,
Nagy Károly, Schmidt András

Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Budapest, 2021

Szerzők:

Bagyura János, Balla Dániel, Bank László, dr. Bankovics Attila, Bérces János, Béres István, Czirák Zoltán[†], Cser Szilárd, dr. Csörgő Tibor, Dudás Miklós, dr. Faragó Sándor, dr. Fehérvári Péter, Firmánszky Gábor, Gál Szabolcs, Gallai Zsófia, Gerard Gorman, dr. Gyurácz József, dr. Hadarics Tibor, dr. Halmos Gergő, dr. Hámos Dániel, Haraszthy László, Horváth Éva, dr. Horváth Márton, Horváth Zoltán, Kalocsa Béla, Kiss Ádám, dr. Kiss Orsolya, dr. Klein Ákos, Kókay Bence, Komlós Mariann, Kotymán László, Kovács Attila, dr. Kovács Gyula, Kubista Nóra, dr. Lengyel Szabolcs, Lovászi Péter, Marik Pál, Mátics Erika, dr. Mátics Róbert, dr. Nagy Gergő Gábor, Nagy Károly, Nyúl Mihály, dr. Ónodi Gábor, dr. Palatitz Péter, Papp Gábor, dr. Pigniczki Csaba, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Schmidt András, Solt Szabolcs, Steiner Attila, dr. Szép Tibor, Szinai Péter, Szitta Tamás, dr. Tamás Enikő Anna, Tar János, dr. Tokody Béla, Tóth Imre, dr. Tóth László, Turny Zoltán, dr. Végvári Zsolt

Szakmai lektorok:

Czirák Zoltán[†], dr. Csörgő Tibor, Fejes Éva, Gál Szabolcs, dr. Gyurácz József, dr. Hadarics Tibor, dr. Kiss Orsolya, dr. Kóta András, dr. Kovács Gyula, Lovászi Péter, dr. Nagy Gergő Gábor, dr. Nagy Jenő, Nagy Tamás, Pellingner Attila, dr. Pigniczki Csaba, dr. Purger Jenő, Schmidt András, dr. Szép Tibor, dr. Tokody Béla, dr. Török János, dr. Végvári Zsolt

Szöveggondozás: dr. Csörgő Tibor, Lovászi Péter

Angol összefoglalók: Lovászi Péter, Gerard Gorman (Strigiformes, Piciformes), dr. Tokody Béla (Gruiformes, Podicipediformes, Scolopacidae, Gaviiformes, Suliiformes)

Angol nyelvi lektor: dr. Sós-Koroknai Viktória (bevezető fejezetek), EuroLingua Fordítóiroda (fajleírások összefoglalói)

Grafikák és borító: Kókay Szabolcs

Grafikonok, térképek: dr. Halmos Gergő, Nagy Károly, dr. Szép Tibor

Modellszámítások: dr. Szép Tibor

Adatfeldolgozás: Görögh Zoltán

Kötet tartalmi és arculati terv: Czirák Zoltán[†], dr. Kemencei Zita, dr. Nagy Gergő Gábor, Szélpál Ágnes, Szőke Alexandra

Tördelés, nyomdai munkálatok: Pauker-Holding Kft.

Felelős vezető: Vértés Gábor ügyvezető igazgató

Kiadja: Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Felelős kiadó: Balczó Bertalan (AM), dr. Halmos Gergő (MME)

Készült a KEHOP-4.3.0.-VEKOP-15-2016-00001. számú, „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” című projekt keretében.

A kötet kiadását támogatta a Pauker-Holding Kft.

Készült 1500 példányban.

ISBN: 978-615-5673-67-2

Minden jog fenntartva

© Agrárminisztérium

© Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

© Szerzők

© Illusztrációk készítői

Ajánlott hivatkozás: Szép T., Csörgő T., Halmos G., Lovászi P., Nagy K. & Schmidt A. (szerk.) 2021. Magyarország madáratlasza. – Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest

Tartalomjegyzék

A szerkesztők előszava	7
Előzmények	10
Az adatgyűjtés módszerei	11
A Madáratlasz Program (MAP)	11
A Mindennapi Madaraink Monitoringja program (MMM)	15
Madártani felmérések a KEHOP-projekt keretében	17
Egyéb adatgyűjtések	18
Az adatgyűjtés szervezése	18
Az adatok kezelése és ellenőrzése	19
A felmérés területi lefedettsége	19
A modellezett térképek készítése	20
Alkalmazott modellezési módszer a térképek készítése során	20
A modellezés során alkalmazott, a megfigyelés körülményeivel kapcsolatos változók	22
A fajok előfordulási valószínűségének térképe	25
A fajok relatív egyedsűrűségi térképe	27
Fajok állományváltozási indexének (trendindex) térképe	31
Az állomány nagyság becslése	34
Az állományváltozások vizsgálata	36
Fajok állományváltozása, trendje	36
Biodiverzitásindikátor-indexek és változásuk vizsgálata	37
A biodiverzitásindikátor-értékek számítása és elemzése	37
Fajok időbeli előfordulásának vizsgálata	38
Természetvédelmi információk	39
A madárfauna főbb jellemzői Magyarországon	43
A fajokat ismertető fejezetek szerkezete	44
A könyvben követett rendszer- és nevezéktan	44
Ritka madárfajok előfordulása	45
A fajokat leíró fejezetek tartalma	46
Summary	50
Magyarország madárfajainak bemutatása	59
A madárfajok fontosabb adatainak összefoglaló táblázata	727
Köszönetnyilvánítás	743
Irodalomjegyzék	751
Névmutató	789

A hazai fészkelőállomány nagysága

Állományát az 1980-as évek elején kevesebb mint ezer (Haraszthy 1984), 1996-ban 1850 (Haraszthy 2000), 2004-ben 1700–2200 párra becsülték, amiből 500–600 a Hortobágyon fészkel (Ecsedi 2004). 2015–2017 évi felmérése alapján 1100–1600 pár költött. Legnagyobb telepei a Hortobágyon vannak. Kiemelt állandó és nagy létszámú költőhelye a Hortobágyi-halastó (Tar J. pers. comm.).

Az állományváltozás trendje

Az állomány alakulása helyenként és időben különböző irányú Európában. A 20. században a Földközi-tenger menti állomány csökkent (Hagemeijer & Blair 1997), de összességében a különböző irodalmi adatok stabil állományt állapítanak meg (BirdLife International 2004, 2020, Wetlands International 2020).

A hazai állománynövekedés valószínűleg az ezredforduló környéki vérsztározásokkal hozható összefüggésbe. Az állomány a vízviszonyok függvényében fluktuál,

csapadékosabb években több, száraz években kevesebb fészkel.

Természetvédelem

Mivel úszó fészket használ, különösen fontos a megfelelő, egyenletes vízkormányzás a mesterséges élőhelyeken, a teljes költési idő alatt. Ez a faj sok esetben fészkel halastavakon, ahol a tókaszálást, hínárirtást mindenképpen kerülni kell. Kis létszámú telepei védtelenek a megnövekedett állományú predátorokkal szemben. A természetes vizes élőhelyek vízháztartásának kedvezőtlen rendezése potenciális költőhelyeit szünteti meg. Mesterséges úszó fészkealapokkal telepíthető (Haraszthy 2014a).

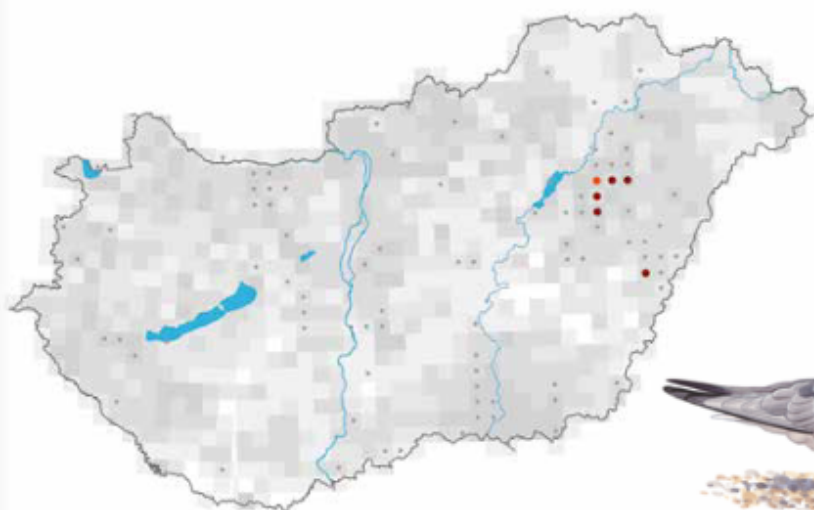
Szinai Péter

Regular breeder on lowland lakes, reservoirs, marshes, oxbows, flooded areas. The largest colonies can be found at the Hortobágy. The number of breeding pairs fluctuates depending on precipitation and water conditions. Migratory (April – September, rarely even in December).

Fehérszárnyú szerkő

Chlidonias leucopterus (TEMMINCK, 1815)

White-winged Tern

1 000 000 – 1 330 000 pár
= LC

66 500 – 173 500 pár
≈ LC

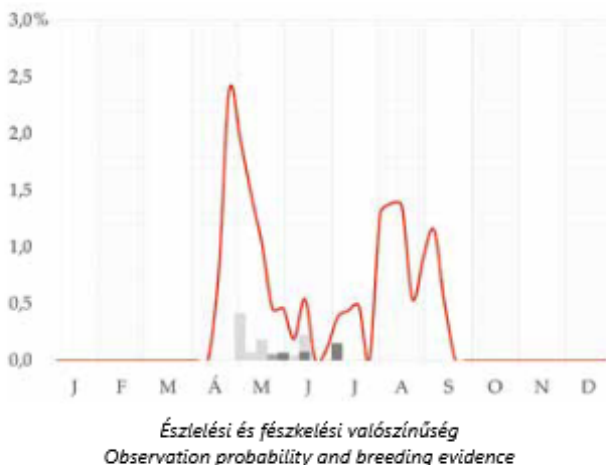

fészkelő
fokozottan védett (250 000 Ft)
0 – 130 pár
≈

Elterjedés, alfajok

A palearktikus faunatípusba tartozó monotipikus faj. Összefüggő fészkelőterületei Litvániától, K-Lengyelországtól Ny-Mongóliáig, ÉK-Kína térségében és ettől északra K-Szibériában találhatók, de kisebb területen költ Irakban is. Általában alföldi területeken fordul elő, de telepei a Kau-

kázusban 2000 méteren is megtalálhatók (del Hoyo *et al.* 2020). Közép-Európában foltszerűen költ, de megtelepedését Hollandiában, Dániában, Németországban, É-Olaszországban is észlelték az elmúlt két évtizedben. Összefüggő elterjedési területének nyugati határa kitolódott, de egyúttal eltűnt vagy szinte eltűnt Csehországból, Szlovákiából, Horvátországból, Romániából (Keller *et al.* 2020).

Hosszú távú vonuló. Az európai populáció Afrikában, az ázsiai a délkelet-ázsiai szigetvilágban és Ausztráliában tel (del Hoyo *et al.* 2020).

Hazai elterjedés

Rendszeres fészkelő, de erősen ingadozó állomány nagyságú faj. A sekély vízzel elöntött füves területeken, zsombékos mocsárréteken, ritkábban szikes tavak szegélyzónájában költ (Haraszthy 2019a). Az Alföldön, elsősorban a Hortobágyon fészkel, ahol korábban jelentős populáció megtelepedését is feljegyezték (Kovács *et al.* 2004). Ritkábban – a mindenkori csapadékviszonyok függvényében – megjelenik a Duna-Tisza közén és a Tisza-tavon is költőfajként.

Időbeli előfordulás

Tavaszi vonulása április vége és május eleje között, az őszi augusztus végén tetőzik. Szeptember közepe után már nincs adata (Csörgő *et al.* 2009b).

A hazai fészkelőállomány nagysága

Fészkelőállománya – az aktuális csapadékmenyiségtől függő vízviszonyokat követve – mindig erős ingadozást mutatott. Mivel telepesen költő madárfaj, pontos állományadatok állnak rendelkezésre. A Hortobágyon 1975–2003 között 11 évben nem költött, a 250 párat csak 1999-ben (1287–1432 pár) és 2000-ben (2080 pár) haladta meg az állomány (Ecsedi 2004). 1996-ban 81 pár költött az országban, ekkoriban országos állománya legfeljebb 500 pár volt (Haraszthy 2000). Az országos állomány az 1990-es években 50–350 (Magyar *et al.* 1998), a 2003–2007 között 0–5200 pár között ingadozott (Hadarics & Zalai 2008), 2008–2012 között 100–1400 párra tehető (MME 2020). A 2015–2017 közötti időszakban a nemzetipark-igazgatóságok felmérései alapján a hazai költőállomány nagysága 0–130 pár volt.

Az állományváltozás trendje

A világállomány trendje stabil (BirdLife International 2020). A hazai állomány a mindenkori csapadékmenyiség következtében kialakuló vizes élőhelyek számától függően erősen ingadozó.

Természetvédelem

A vizes élőhelyek megtartása, természetvédelmi célú árasztások létrehozása például az árvízvédelmi célú vésztározásra kijelölt pusztákon, valamint költési időszakban a vízszint optimális szabályozása megoldást jelent a faj költőállományának stabilizálása érdekében (Ecsedi 2004). A vizek elvezetésének tilalma sikeresen megtarthatja a kialakult kolóniákat. A költések sikerességéhez hozzájárulhat a szőrmés predátorok és a vaddisznó állományának visszaszorítása.

Tokody Béla & Kiss Orsolya

Regular colonial breeder in fluctuating numbers in alkaline marshes. The size of the population highly depends on the water supply of its breeding habitats. Migration peaks in late April and early May and in late August.